

Landskap: Skåne
 Härad: V. Göinge
 Socken: Önnestad
 Uppteckningsår: 1944

Upptecknat av: Ingegerd Mårtensson
 Adress:
 Berättat av: Svante Wendel
 Född år 1871 i Önnestad.

Biografiska uppgifter om sargemannen. s. 1-2
 Visa. s. 2-4
 Arbetstider o. löner för. s. 4, 6
 Brödbakning. s. 5. (Ulma b. 11 (6))
 Linberedning. s. 5-6.
 Marknader. s. 6. (Ulma M. 148)
 Kloka. s. 7.
 Dialektord. s. 7.
 Skånska -
 Historier om "guldklimpen." s. 8-10.

Gjorda!

ACC. N:R M. 9406:1

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Svante Wendels fader var en
ötkänd lönkrögare i Örnestad och hade sin krog
i ett hus vid folkskolan. Här, på "Festens heru",
föddes Wendel och kallas följaktligen "Festens Wen-
del". Emedan han endast var fem år, då fadern
slutade sin krogverksamhet, har han ganska vaga
minnen från denna tid, men han vet befalla att
spiten hämlades från Skepparstör, samt att läns-
mannen stände fadern och hans kompanier och
låg i process med dem.

Svante Wendel gick i skola
i Ullstorp. På den tiden hade man redan börjat
med fast skola, men dessförinnan hade man haft
undervisningen förlagd till en del gårdar i byn,
bl. a. till den där Wendel nu bor, Dinkagården,
vid den väg som kallas "Dinkastället".

Efter att ha tjänstgjort ett
år som valspojke i Vä, konfirmerades Wendel

ACC. N:R M. 9406:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

vid 12 års ålder och tog därpå plats som slaktarsläng. Han övergav emellertid så småningom detta arbete för att i stället, då han var 18 år, värva sig vid Slesiska Husarregementet som var förlagt till Ljungbyhed och Herrevads kloster. Det var bönderna som skulle hälsa häst och karl, och soldaten mottog en lön av 120 kr. om året av dem. Då tjänstgöringen omfattade endast en månad per år, ansågs denna inkomst vara ganska god. - Uniformen var "svart med gula ränder".

Bland soldaterna sjöngs mycket på lediga stunder, och alla hade visböcker där man ofta band skriv upp vad man fick höra. Tyvärr hade Wendel inte några sådana visböcker kvar, men han skrivar sig en visa och antecknade den ur minnet:

1. Truls han gifter bort sin kona
han sade till sin duktige Per

ACC. N:R M. 9406:3.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

blott om du min dotter skönar
för varje dag jag dig förär
den bästa kon som finns på stallet,
kör, så Pelle, lät så gå
blott om kona i det fallet
hon likväl älskar mig ändå.

2. Den första dagen Truls anlände
till sitt unga giflarpar
då och en ko han sände
för det, all nellen redlig var,
den andra dagen även hände
att Per fick och en ko,
bra sade quäven, denna dagen
det skulle föröka eder ko.

3. Den tredje dagen Pelle gällt all sova,
som så många neller gällt,

ACC. N:R M. 94064

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lone svettas under tårar
suckar beger ml för att,
änligt hon sin Pelle väcker,
Pelle vet du vad jag tror,
att vårt föder aldrig räcker
hin att föda flera kor.

När helson är gått, lag Wendel
avsked från regementet. Under tiden hade han
även arbetat på Karpalunds sockerfabrik, i vars
byggande 1892-1893 han deltagit. Som beblösa
re fick han där arbeta strängt tio timmar om
dagen och hade 17 öre i lommen.

Drängarna och pigorna på den
tiden hade det inte heller lätt. Under bröskeli-
den fick drängarna stiga upp mellan 2-3 på
morgnarna och bröska, och vid bak måste pigorna
börja kl. 3 f. m. för att vara färdiga med både bak-

ACC. N:R M. 9406:5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ning och mjölkning klockan 6. Med hjälp av sin
fru berättar Wendel hur man bakade ljus korn-
mjölskavring, det bröd som man i Rymerket
bakade till påsk och jul och gav åt barn och
liggare. Det bestod av siktat kornmjöl, kokt po-
tatis, lite "siktarmjöl" (rågmjöl), kornjan och pressjäst.
Det bakades i små runda kakor och var mycket
gott. Förekommer inte nu mera, påstår medde-
laren. I vanliga fall brukade inte pressjäst
användas vid bakning; man hade i stället
röljäst och surdeg. Julbrödet skulle vara till
april, och det hann därför bli rätt så "mullad"
(mögligt) till slut, där det låg förvarat i sina
kistor och källare. Ja, det var så "mullad" så
det rök ur munnen när man bet i det, men
det blev man bara stark av, så man till barnen.

Linnet berättade man i "bastnor".
Det fanns gott om sådana "bastnor" "oppät bakka-

ACC. N:R M. 9406:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

na", och två finns ännu kvar. Pajkarna "bröde"
(bröd) linet, och flickorna rensade det. Efter ar-
betets slut hade man brödegille då man dan-
sade och hade roligt.

Två gånger om året var
det stor marknad i Kristianstad, och då skulle
allt tjänstefolk ha fyllt och resa till stan.
Det var stor fest och pigorna kläddes sig i
granna röda, gula och blå silkeschaletter.
Den ene marknaden var vid midsommar och den
andra var "Nickesmärke". Eftersom man fick
begära sin lön när som helst på året, tog man of-
ta ut den till dessa marknader, och det kunde
hända att someiga kom tillbaka utan ett öre på
fickan. (Som ex. på hur stora löningar var, kan
nämnas, att fru Wendel som piga hade 100 kr. om
året, och Svante Wendel 50 öre, om dagen för
palatsplockning).

ACC. N:R M. 9406:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När kvaturen var sjuk, skickade man ofta efter en man vid namn Nils Stenberg från Kristianstad, "för han var billigare än vett-rivären" - och lika bra. På apoteket finns än i dag Nils Stenbergs kvarksalva.

Hos nabens var man vidskespig och anlätade en block gumma som "mätte dom för skävern", d. v. s. mätte med ulltrådar mot engelska sjuken. - Det fanns också en block gubbe, en "signegubbe", och han botade bl. a. en pojke som skrek mycket, genom att ordinera att han skulle tagas ut och in genom fönstret. - En annan pojke, som led av slaganfäll, blev botad genom att man lade risgryn på hans huvud.

Meddelaren ger några exempel på ord som förekommer i trakterns dialekt:
knäppa (kjol), löjaha (olydig flicka), löjerdal (olydig pojke), slänge höskulle (höskulle), deja, pia, gräbba (flicka)

ACC. N:R M. 9406:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

stenda (liten flicka), stackarsstua (fattigstuga) fjölma (elag)

Ur sina gänmor lskar Wendel
fram följande historia som han fått från sin sväger,
Kaj Hansson, som var maskinist på sjön och hörde
historien i England omkr. 1914:

Meddelingen

En Smith har skänkt sin man en
duslig pojke på 12 skålpund. Och i sin överväl-
lande moderskärlek kan hon icke avhålla sig
ifran att berätta för sina väninnor om älsk-
lingens storeck och vikt.

Nyhetsen har nått en gammal be-
kant till familjen som var bekant med några
af stadens tidningsmän. Vid nästa sammän-
träffande med några av dessa tidskrivande
dagens nyheter meddelade hon dessa under
strängaste förtroende och med ett allvarligt

ACC. N:R M. 9406:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ansiktsuttryck att Herr Smith funnit en guldbelting som vägde 12 skälpund. — Utan dröjsmål skyndade tidningsmännen att interjua Herr Smith nävid följande samtal utspann sig:

Tidningsmannen: Bor herr Smith här?

Frå Smith: Ja.

T.: Är han hemma?

Frå S.: Nej.

T.: Vi har hört att han funnit en Guldbelting på 12 skälpund är det sand?

Frå S. (som förstår skämt): Ja.

T.: Kan fru Smith visa mig stället där han fann beltingen?

Frå S.: Jag vill inte gärna visa Herrn, det när min man är borta, men tillåter han det, gör jag inga invändningar.

T.: Är stället långt härifrån?

Frå S.: Nej det är mycket nära.

ACC. N:R M. 9406:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

T: Har han arbetat länge i gruvan?

Fru S: Endast omkring 10 månader.

T: Är arbetet svårt?

Fru S.: Tju en början, men det blir bättre längre ned.

T: Var herr Smith den förste som arbetade i gruvan?

Fru S.: Han har smellerlid så.

T: Är det godt om vatten i gruvan?

Fru S.: Ja alldeles tillräckligt för arbetsut-
förande.

T: Har han arbetat i gruvan sedan klinken
kom i dagen?

Fru S.: Nej, men jag sade till honom härondagen
att det var tid att börja igen.

T: Har fem något emot att visa oss klinken?

Fru S: Nej. (går och händer till pojken).